

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

רשימת שמעון הכופר

נדפס בקשר עם כ"ד טבת - עם היכנסנו
לשנת ה-200 להסתלקות כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע

גליון כג
שנה עשירית

נפל עלי מורא ופחד ממחזה פני האיש

כשנכנסתי לחדר הרבי, נפל עלי מורא ופחד ממחזה פני האיש, מבטו החזק והחודר וקולו האדיר והממושך בשאלה מה חפצך? - אך כרגע התאמצתי ונרגעתי ואמרתי: מלמד דרדקי הנני בעירי והנני לומד עם תלמידי על-פי כללי וחוקי הדקדוק וחבירי המלמדים מנגדים לי ודוברים עלי סרה על אשר הנני לומד עם התלמידים גם תורת הלשון, וכהבאתי ראייה מסידור התפלה בנוסח החדש של כ"ק אדמו"ר, שהוא מדויק על-פי כללי הדקדוק, לא ענו מאומה, והייתי מבקש לטובת הרבים לתת על-ידי מכתב מליצה להיות לי לעדה כי טוב הדבר ללמוד על-פי כללי הדקדוק ולהרגיל את הילדים בקריאה נכונה ואשר ילמדו תנ"ך.

(מרשימת שמעון הכופר)

יוצא לאור ע"י:

"ועד חיילי בית דוד"
בית משיח, בית היינו

770 איסטערן פארקווי,
ברוקלין, נ.י.

להקדשות, תרומות או הצטרפות לרשימת הדיוור בדוא"ל,
ניתן לפנות לדוא"ל: vaad770@gmail.com

כמו-כן, ניתן להוריד את הקובץ השבועי באתר:
www.groups.google.com/group/vaad770

אל אחינו התמימים ואנ"ש יחיו,
שלום וברכה

בקשר עם המדובר בשיחת ש"פ וארא ה'תשנ"ב ש"ככאו"א - מציאותו וכל ענייניו, בכל מכל כל, נעשים קודש לנשיא הדור", הננו מוציאים לאור קובץ "רשימת שמעון הכופר", ובו -

רשימת "שמעון הכופר" בה מגוללת פרשיית שמעון הכופר מזאמוט, ומתוארים בה חיי ודרכי החסידים, אליהם צריכים אנו לשאוף ולהחזיר אל תוך חיינו, כפי שהם חדורים בהעניין העיקרי של נשיא הדור: "להביא לימות המשיח".

הרשימה הנ"ל נדפסה ב"ספר התולדות" דכ"ק אדה"ז נ"ע ח"ב, עמ' 546 ואילך, וכמו"כ בס' "דרכי החסידים" שי"ל על-ידינו אשתקד, וכעת יו"ל בקשר עם כ"ד טבת - עם היכנסנו לשנת ה-200 להסתלקות כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע.

בקריאת רשימה זו ניתן להידבק באוירת ההתקשרות שפיעמה בחסידים לרבם - כ"ק אדמו"ר הזקן; על נאמנותם הבלתי-מסוייגת לשיטתו בהקפדה על כללי הלימוד עם ילדים צעירים; ללמוד על דרכי התוועדותם יחד; לקנות דעת ותבונה מהעולה בין השורות כיצד יש להתייחס לניגון חסידי אמיתי; וכל זאת, לבד מהתוודעות לנתח היסטורי עלום בתולדות חסידות חב"ד.

דברי ימי החסידים נודעים לתהילה וחרוטים בדברי ימי חב"ד, ומהם יש ללמוד פרקי הנהגה יסודיים בחיים החסידיים, וכפי שכותב כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע בא' מאגרותיו אודות קריאת סיפורי חסידים: "במענה על מכתבך אשר הנך מתעניינת בספורי תולדות כבוד קדושת רבותינו וספורי החסידים, טוב הדבר, אבל העיקר הוא אשר המוסר השכל מכל סיפור יאיר לך לקבוע בך מידות טובות והנהגה טובה".

בציפיה ובביטחון גמור אשר תיכף ומי"ד ממ"ש נחזה ונראה בהתגלות הוד כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א "מלך ביופיו" לעיני כל חי, ונזכה לשמוע תורה חדשה מפיו, ויכריזו כולם יחדיו, בקול גדול ובהתבטלות מוחלטת, את ההכרזה הנצחית, המביאה לידי ביטוי את התמסרותנו והתקשרותנו אליו, ופועלת התגלותו המיידית בגאולה האמיתית והשלימה:

יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד!

ועד "חיילי בית דוד"
770 בית משיח, בית חיינו

ימות המשיח, ועש"ק פ' וארא ה'תשע"ב - "ביאת משיחא"
שנת הק"י להולדת כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א וס"א שנה לנשיאותו
שנת המאתיים להסתלקות כ"ק אדמו"ר הזקן נ"ע

חיי החסידים במבט של 'משכיל'...

”ויפקח את עיניו ויגביה את הנר ויסתכל בי ויאמר: כשאדם הוא וילנאי ואומר שהוא מזאמוט, כשהוא מעביר בנים למוֹלך ההשכלה והוא אומר שהוא מלמד - הרי גיהנם פתוחה מתחתיו, כמה נפשות אבדת והנך עומד במרדך, כן הדבר נתפסת למינות ו'כל באיה לא ישובו'”... • רשימת שמעון הכופר - מתוך ספר התולדות של אדה”ז

בשנת תקנ”ב, בא לוילנא אחד מאזרחי זאמוט, ושמעון שמו, תלמיד תלמידו של ר' ישראל ליפשיץ בתכונה והנדסה ותלמיד תלמידו של ר' זלמן הענע בדקדוק ובקי בתנ”ך על צד הפלא, ונשא חן בעיני הגאונים ר' יששכר אחי הגר”א ור' אברהם בן הגר”א ויקרבוהו במאד ויסדרו אותו בתור משגיח כללי על כל המלמדים תנ”ך בתלמודי-התורה אשר בוילנא.

שמעון הסתתר באיצטלא של צורבן מרבנן, ירא אלקים, והגר”א כיבדו במאד וגם בקשו לבקר את ספרו ”דקדוק אליהו” ואיש לא יכול היה לשער ששמעון זה הוא מהמשכלים הנסתרים וכל מעינו היה לעשות נפשות להשכלה.

הוא היה מסדר את תלמידי התלמודי-תורה לפי כשרונותיהם, ולבעלי כשרונות מצוינים, מאלה שכבר יצאו ללמוד גמרא בישיבה, סידר לימוד תנ”ך בפירושים נוספים על פירוש רש”י, וכשהיה בטוח שכבר הרעיל אותם בארסו, היה מסדר להם סדר נסיעה לאחת מערי אשכנז בתואנה שנוסעים הם לאחת הישיבות במינסק, סלוצק, סמרגאן ובריסק.

כארבע שנים עבד שמעון, המסית המסתתר לצוד נפשות ולהביאן תחת כנפי ההשכלה, בחריצות גדולה ובסדר מסודר ובכל חצי שנה היה בוחר מבין התלמידים בעלי כשרונות ובתמימות מעושה של הוי גולה למקום תורה, היה שולחם לבתי הספר שתחת השפעת המשכילים בגליציה ופולין,

ואיש זולת יוסף פעסעלעס, שהיה משכיל בסדר ותומך את המשכילים וסכומים גדולים, לא ידע גם לא חשד בו בשמעון זה, כי חפשי בדעות הנהו.

חסידי חב"ד בעלי ידיעה בחקירה אלקית

"שמעון הסתתר באיצטלא של צורבן מרבנן, ירא אלקים, ואיש לא יכול היה לשער ששמעון זה הוא מהמשכלים הנסתרים" וכל מעינו היה לעשות נפשות להשכלה

במשך שנות מגורי שמעון בוילנא, היה חונף לבחירי החסידים, ולהיות שלא היה מתערב בריב המתנגדים והחסידים ולפעמים היה כאיש הבינים בכמה עניני הקהלה בחלוקי הדעות שהיה בין פרנסי הקהלה המתנגדים והחסידים, וביותר התחכם לגנוב את לבב העומדים בראש עדת החסידים, בוילנא רבי ברוך מרדכי ורבי משה מיזל, ולהיותם בעלי דקדוק ומחבבי לשון הקדש, היו מקרבים אותו, והגאון רבי משה מיזל שהיתה לו חולשה לכתוב שירים, היה מכבד את שמעון שהיה יודע פרק בחרוזים.

כאמור התפשט כבר בעת ההיא נוסח התפלה של רבנו הזקן בין החסידים בכתב-יד, מהם שכתבו השינויים בסידור 'שער-השמים' של השל"ה (-רבי ישעיהו הלוי הורביץ הנקרא ע"ש ספרו הקדוש 'שני לוחות הברית') שהוא מתאים יותר לנוסח רבנו הזקן, ועל הרוב היו כותבים את נוסח התפלה של רבנו הזקן על גליונות הסדורים נוסח אשכנז שהיו מתפללים בהם.

והנה אף שכללות ענין נוסח מיוחד בשביל החסידים, הוסיף חרון אף המתנגדים על החסידים, אבל כולם כאחד הודו שהדקדוק בסדור התפלה של רבנו הזקן, הוא מנופה בשלש-עשרה נפות, כי גם באותם הפיוטים והתפלות שלא שינה את הנוסח, תיקן את הניקוד על-פי חוקי הדקדוק וטהרת הלשון, מה שהפליא גם את הגאונים בדקדוק.

שמעון המסתתר היה מהלל ומשבח את סדור התפלה של רבנו הזקן, והיה מרגלא בפיו שבענין הנוסח וסדר המזמורים אין ביכולתו להגיד מאומה, כי אין לו עסק בנסתרות, אבל במה שנוגע לחוקי הדקדוק, הוא יכול לומר בפה מלא, שאין דוגמתו מדויק. וביא את תמימתו על אשר אין החסידים לומדים חכמת הדקדוק ותורת הלשון.

חסידי גליציה היו הראשונים אשר סבלו ממלחמות ורדיפות המשכילים, ואחריהם באו חסידי ואהלין ופולין וחסידי חב"ד היו מהאחרונים. סיבת הדבר היתה כי אחדים ממשכילי ברלין נודמנו עם בחירי חסידי חב"ד הגאונים ר' יוסף כל-בו, ר' פנחס שיק, ר' בנימין מקלצק ועוד מחסידי שקלוב, בירידי לייפציג ויוזכחו לדעת שחסידי חב"ד בעלי דעה רחבה הם בידיעת חקירה אלקית ובנסתר, נוסף על גודל ידיעותיהם בתורה הנגלית ויחד עם זה עוסקים בעבודה שבלב ותקון המדות, ובכדי לנצחם דרושים אנשים בעלי מרץ ורוח רב.

כחמש שנים - תקנ"א-תקנ"ו - עמלו ויגעו המשכילים ללחום עם חסידי ליטא ואוקריינה, שלחו צירים למקומות מושבות החסידים, לעורר על אודות הכרח לימוד הדקדוק וידיעת השפה העברית. אבל בכל מקום בואם התרחקו מהם וכשהיו באים לבית הכנסת, לא היו קוראים אותם לעלות לתורה, וכשהיה מי מהם מחויב לומר קדיש לא ענו אחריו אמן, ועל

ויחליטו החסידים להושיב מרגלי חרש בבתי חברי ועד הלוחמים נגד החסידים ובראשם מר יוסף פעסעלעס שבביתו היתה ועידת העומדים בראש ועד הלוחם

הרוב היו פשוט מגרשים אותם מבתי הכנסת של החסידים. לרגלי הידיעות שנתקבלו במרכז המשכילים מאת ציריהם המשכילים הנסתרים, אשר נסעו לגלילות מושבות חסידי חב"ד לעשות נפשות להשכלה והתלאות אשר מצאום בדרכם, בחרפות וגדופים וגרושים פשוטים כמשמעם, שלא לבד שלא פעלו מאומה בין החסידים אלא עוד זאת שעל-ידי התנגדות החסידים והפצת השמועה המבהילה מה שאירע בעיר פוניבז', הנה גם בין המתנגדים, מחברי ספרי הדקדוק נהיו לשמצה ויעזבו את משמרתם ולא המשיכו הלאה את התעמולה לטובת ההשכלה - העמיד ועד התעמולה שבמרכז המשכילים על שמעון שיבקר את מושבות החסידים ויבקר גם את בירת החסידים ונשיאם בעיר ליאזני. וככלות מסעו יביא דו"ח והרצאה איך ללחום עם החסידים ולנצחם.

שמעון אשר כבר הכיר את מהלך רוח החסידים ופעמים רבות השתעשע עם חסידי וילנא בעניני מחקר, שיער בעצמו, כי הוא המתאים לשליחות האמורה וקוה כי יצליח במלאכתו, קבל הצעת ועד התעמולה, ולרגלי עניני משפחה - כך אמר לבעליו - קבל חופשה למשך כשלושה חדשים, עד סוף הזמן, ויעש מסעו לבקר במושבות החסידים ובבירת החסידים.

הסרת המסוה של שמעון הכופר

בחדש אלול בערך, קבלו החסידים הגאונים רבי ברוך מרדכי ורבי משה מייזל מכתב מליאזני בשם רבנו הזקן, שהאיש שמעון, שהם מתארים אותו לירא שמים ומחבב את סידור התפלה של רבנו הזקן ומפליא אותו, הנהו באמת משכיל מסתתר ושליח המשכילים לצוד נפשות להעבירם למולך ההשכלה ואשר ישימו לב עליו לרגל ולשמור את צעדיו וכשיעלה בידם לתפשו בכף - יגלו את פרצופו כאשר הוא.

מעת שהצליחו החסידים להושיב בקהלת וילנא עוד שני פרנסים מביניהם שהשפיע על הרמת רוחם לא רק בוילנא אלא גם בכל הגליל כולו, ואף שהדבר הביא תועלת גדולה בהכנסות הקהלות מצד השתדלות החסידים, ובחדש הראשון כבר נכנסו סכומים נכונים יותר מהרגיל מקודם, אבל זה גופא הכאיב את לב המתנגדים החריפים והשנאה נתגברה מאד, והולכי רכיל ומדברי לשון-הרע הוסיפו שמן על המדורה עד כי שוב התלקחה המחלוקת שזה כשלוש שנים ששקטה.

ויחליטו החסידים להושיב מרגלי חרש בבתי חברי ועד הלוחמים נגד החסידים ובראשם מר יוסף פעסעלעס שבביתו היתה ועידת העומדים בראש ועד הלוחם.

החלטה זו הביאה לחסידים תועלת מרובה וביחוד הצליח בזה בצלאל ברוך הננס.

בחדש אלול בערך,
קבלו החסידים
. . מכתב מליאזני
בשם רבנו הזקן,
שהאיש שמעון שהם
מתארים אותו לירא
שמים . . הנהו באמת
משכיל מסתתר
ושליח המשכילים

הוא היה ממשפחת מרת פעסעלעס ואף שמראהו היה כאיש
תם ומגוחך, ערל שפתים, חצי עוור וחצי חרש, גבן וצולע על
רכו, אבל באמת היה חכם ומבין דבר מתוך דבר, וכאילו
בלא מתכוון היה נמצא בכל עת מצוא, שומע הכל וקורא את
המכתבים המתקבלים למר פעסעלעס ומרגל לטובת החסידים.

המפתח הראשון לפתוח סודו של שמעון, היה העתקת
מכתבו למר פעסעלעס. במכתבו הוא מודיע שהוא כעת
בקראקא ומוסר דין וחשבון ממסעו בערי מושב החסידים
ואשר בקר בבירת החסידות ואחרי התעכבו שם כשבוע - איזה
ימים היה חולה - נתקבל לראיון אצל הנשיא, ולבסוף הכיר בו,
אפשר - כותב בהיתול - הריח כהוא ינוקא שבזהר הקדוש
שהריח שלא קראו 'קריאת-שמע', והוא לא הניח תפילין באותו יום, אבל את זה לא הכיר
כי אם שהוא הכיר שהוא שליח המשכילים ובאותו לילה נסע משם.

ובעברו בערי רוסיה הלבנה ראה שעמדת החסידים חזקה היא עד מאד וכבד לשער
שיעלה לחדור למבצריהם. הוא וחבריו מטכסים עצה וסדר תעמולה איך לכוּבשם, כי אנחנו
- הוא כותב - כולנו בעלי הדיעה שלא היה ואינו ולא יהי' (כוונתו הכפירה במציאות הבורא
ב"ה), אחת היא לנו אם בעלי 'נקדישך וכתר' או בעלי 'נקדש ונעריצך' (שני סוגי הגהות
תפילה), כי כלם כאחד מחזיקי נושנות המה וצריכים להעמידם בקרן אורה.

ולוא שמעתם מה שמספרים הצירים ולוא ראייתם מה שראיתי אני, הייתם יודעים כי כל
מה שחברי ועד הלוחמים דוילנא מעיקים ולוחצים את בעלי ההזיה, איננו גם חלק קטן ממה
שראו לעשות לבעלי ההזיה, חסידי הרבי מליאזנא, וכשיבוא לויילנא יספר הכל בארוכה.

רבי ברוך מרדכי ורבי משה מיזל, נבהלו לקרוא את האגרת הזאת, ויצו את בצלאל
ברוך שיזהר מלספר ולדבר למי שהוא אודות המכתב ויכלכל ענינו במועצות ודעת
ובמתנות גדולה.

שמעון הכופר מתכתב עם גדולי המשכילים

פעמים רבות שמעו רבי ברוך מרדכי ורבי משה מיזל מפי שמעון את שבחו של קרובו
ר' אייזיק'ל פרוומעלעס היושב בעיר פולוצק שהוא חריף ובקי בחכמת הדקדוק והשתדך
עם משפחת חסידים ומתפלל בקלויז שלהם והשפיע עליהם מרוחו ללמד את בניהם דקדוק
ולשון הקדש ולהיותו עשיר ובעל עסקים בכמה ערים הסמוכות לפולוצק, הנה בכל מקום
בואו משפיע מרוחו עליהם.

ויתיעצו רבי ברוך מרדכי ורבי משה מיזל שאחד מאנ"ש יתחפש ויבא למעון ביתו
של שמעון בתור קרוב של הסוחר ר' אייזיק'ל פרוומעלעס, ויחפש במטמונים את כל כתבי
שמעון ויביאם אליהם ולמטרה זו בחרו בחסיד ר' זלמן ליב הפתח מעיר שווינציאן.

ר' זלמן ליב הצליח בשליחותו וביא חבילות חבילות כתבי-יד, אגרות, רשימות וכתבים העתקות מאת אשר כתב שמעון למכריו ומיודעיו ואת אשר קבל ממכריו ומיודעיו, גם ספר השכלה בלשון הקדש ובלשון אשכנז, איטלקית, צרפתית ויונית, מכל אשר הי' טמון במטמוני שמעון הביא ר' זלמן ליב לרבי ברוך מרדכי ורבי משה מייזל.

מחליפת המכתבים בין וויזל ויצחק אייכיל, מ. ברעסלוי, ד. חפשי, ס. פרנקו מינדיז, ד. מיימון, ב. לינדא, מ. ליפין, האחים פרידלנדר, נוכחו לדעת ששמעון הוא אחד מהעומדים בראש תנועת ההשכלה ולקח על עצמו עבודת התעמולה לעשות נפשות להשכלה מבין בחירי תלמידי הישיבות וחדרי התורה דוילנא.

החומר הרב הזה הבליט את פרצופו של שמעון אשר הוא אחד מגדולי המשכילים, כופר בה, בתורה ובמצות ומלעיג על דברי חכמים ובעל כשרון מצוין לצודד נפשות

בין כתבי היד, מצאו:

(א) רשימת הצעירים ששלח שמעון ללמוד בבתי הספר שתחת הנהלת המשכילים בערי ורשה, קראקא, בגליציה ואשכנז, ברלין, ברסלוי, דעסוי וקניגסברג.

(ב) העתק התעודות אשר נתן לכל אחד ואחד מהתלמידים ששלח בפרטי מעלות כשרונותיהם והרצאה מה שלמדו אצלו והצעה איך לסדרם בלימודם הלאה.

(ג) דו"ח מהכנסה והוצאה מהכספים אשר קבל מברלין ומקניגסברג - על ידי צירים - ואשר נכנסו לרשותו מאת חברים הנכבד האדון פעסעלעס.

(ד) ידיעות מפורטות ממצב התלמידים וחליפות מכתבים בינו ובין מורי התלמידים בהוראת עיניני לימוד השפות צרפתית ויונית למען אשר יעשו חיל בלימוד הפילוסופיה העתיקה ממקורה, ורשימת ספרים אשר יקראו, ספרי התולים מהאדוקים בדת המאמינים במלאכים, עין הרע, שדים ורוחות רעות, למען עקור מלבם את הבערות שהשרישו בהם המלמדים הנבערים מדעת.

החומר הרב הזה הבליט את פרצופו של שמעון אשר הוא אחד מגדולי המשכילים, כופר בה, בתורה ובמצות ומלעיג על דברי חכמים ובעל כשרון מצוין לצודד נפשות תמימות להסיתן ולהדיחן ולהעבירן למולך ההשכלה.

רבי ברוך מרדכי ורבי משה מייזל סדרו את המכתבים, את הנחוצים ביותר העתיקו בסדר הראוי לפרסם ברבים לעת מצוא באופן אשר לא ימצא את ידיו ורגליו להעמיד פנים ולהכחיש ואף גם להתנצל, וגם למר פעסעלעס יבולע ויקל כבודו היקר לו מאד.

פגישתו של שמעון הכופר עם חסידי ויטבסק

ביום צום גדליה, הודיע בצלאל ברוך לרבי ברוך מרדכי, בשלושת הימים כי בערב ראש השנה חזר שמעון מדרכו ובימי ראש השנה וצום גדליה התועדו שמעון ופעסעלעס, ובצלאל ברוך מסר לרבי ברוך מרדכי ורבי משה מיזל מה ששמע את אשר שמעון מסר לפעסעלעס אודות ביקורו בבירת החסידים ואדוות הראיון שהיה לו אצל רבנו הזקן ושיחתו עם הנסיכים בני הנשיא ואחיו, תורת הנשיא ותפלתו והנהגותיו, הנהגת זקני החסידים, האהבה והאחוה, הסדר והמשמעת החזקה השוררים בין החסידים.

בקונטרסים נדפסים
בלתי מוכרכים -

עוד כשהגיע לעיר ויטבסק הרחוקה כשלישים-ארבעים פרסאות מבירת החסידים, שמע הרבה אודות כל הנעשה בקרית מלך, מאן מלכי רבנן, ויתפלא על הדרת הכבוד.

בהדרת קדש החסידים מזכירים בשם אחד מבני הנשיא ואחיו, שקוראים בשם הגאון מהרי"ל ואת כל בני הנשיא קוראים התואר מורנו, בלי הזכרת שמם בפירוש רק בראשי תיבות, את הבכור קוראים מוהר"ד - מורנו הרב ר' דובער, את השני קוראים מוהר"ח"א - מורנו הרב ר' חיים אברהם, ואת השלישי קוראים מוהר"מ - מורנו הרב ר' משה, גם את נכד הנשיא נער כבן שש-שבע, קוראים בשם רמ"מ - רבי מנחם מענדל - ומפליאים אותו לעילוי ובעל כשרון מצוין בהפלאה גדולה.

בשלושת הימים ששהה בוויטבסק, בקר הרבה בתי כנסיות ובתי מדרשות וימצא כי אגודות אגודות יושבים ולומדים בקונטרסים נדפסים - בלתי מוכרכים - ומתפללים ביניהם בריתחא דאורייתא, הזקנים יושבים והצעירים עומדים צופים וכולם כאחד עוסקים בלימודם.

נודע לו כי הקונטרסים הם חלק מחבורו של הנשיא, אשר זה לא מכבר שנמסר לדפוס בעיר סלאוויטא ומגודל צמאונם ותשוקתם של החסידים לתורת רבם, עשו חוזה עם המדפיס שישלח להם את הספר קונטרסים קונטרסים לפי הדפסתם וכחמשה אלפים קונטרסים נתקבלו בשביל העיר והגליל. קונטרסים כאלה ראה גם בעיר וילנא עוד טרם יצא למסעו.

לבית הכנסת אחד נכנס בשעה החמישית אחרי הצהרים, וימצא שם קבוצת חסידים שגמרו תפלת המנחה ומתכוננים לסעודת מצוה. שלחן הדרומי מכוסה באלונטיות וערוך בככר לחם, מלח ושני דגים מלוחים, כמה אבטיחים ירוקים, בקבוק יי"ש וכוסות.

המשפיע רבי נחמן

אחד מזקני החסידים, בעל פנים רציניות ומצח רחב, ר' נחמן שמו, וכנראה הוא ראש החסידים ומנהלם, נטל ידיו תחלה, ואחריו נטלו ידיהם שאר החבריא וישבו אל השולחן.

כאשר ראוני יושב על הספסל הצפוני - מספר שמעון - ומעיין בספר, הזמינוני אל השלחן. השבתי שאני שרוי בתענית ל'יאר-צייט' (יום השנה לפטירתו) של אבי ואיני יכול לטעום מאומה, רק אשתתף, ברשותם, בשמחתם ואגש ואשב בקצה השלחן.

אחד מצעירי החסידים מלא את הכוסות ור' נחמן עמד מלא קומתו ואחריו עמדו כל המסובים וגם אנכי עמדתי ממושבי, ויאמר: לחיים לאדוננו מורנו ורבנו ולמשפחת בית חיינו, 'מלא השי"ת את משאלות לבב קדש הקדשים אדוננו מורנו ורבנו ובכל אשר יפנה יצליח, ויעזור השי"ת לנו ולכל אחינו החסידים לדבקה בתורת אדוננו מורנו ורבנו, על מנת לשמור לעשות ולקיים ולהיות מסורים ונתונים לרצון אדוננו מורנו ורבנו שהוא רצון ה'. וכלם ענו אמן ויברכו איש את רעהו בברכת לחיים ואשר יקיים השי"ת את דברי הברכה של ר' נחמן, ואחרי כן נתנו בשיר קולם.

כשגמרו לנגן, התחיל ר' נחמן לספר מהחדשות שנשמע מבירת החסידים על גודל הצלחת חסידי שקלוב וביחוד, אשר המאורות הגדולים, ר' פנחס רייזעס ור' בנימין קלעצקער עשו נפשות רבות לתורת החסידות מביני צעירי בחירי הלומדים ומשפחות המיוחסות של המתנגדים.

אדוננו מורנו ורבנו - אמר ר' נחמן - עוד כשהיה אצל מורו ורבו הקדוש המגיד ממזריטש, היה לומד בחברותא עם המלאך הקדוש בנו של הרב המגיד, ופעם כשנסע אדוננו מורנו ורבנו לביתו, הלך חברו המלאך הקדוש ללוותו, וכשבא בעל העגלה עם עגלתו לקחת את אדוננו מורנו ורבנו לנסוע, יצא המלאך הקדוש ורבנו הזקן החוצה, ויפנה המלאך הקדוש אל בעל העגלה ויאמר "הך בסוסים עד שיתבטלו מסוסיותם".

כשמעו רבנו הזקן את דברי המלאך הקדוש אל בעל העגלה, חזר ויתעכב עוד איזה זמן במזריטש באמרו שמהוראתו של המלאך הקדוש אל בעל-העגלה, - "הך בסוסים עד שיתבטלו מסוסיותם" - פתח לו דרך חדשה בעבודת הבורא.

ר' נחמן פסק מלדבר וכל המסובים מביטים עליו. ר' נחמן פניו לוהטות ויתן בשיר קולו וכל המסובים ענו אחריו בקול ממושך - כנראה שרגילים הם לנגן ניגון זה.

שוט לסוס, מתג לחמור ושבת לגו כסילים

כשגמרו לנגן אמר ר' נחמן שצריכים לבאר את הדרך החדשה אשר למד אדוננו מורנו ורבנו מדברי המלאך אל בעל העגלה כשלישים וחמש שנים מלפנים במזריטש, ויאמר: כתיב "שוט לסוס ומתג לחמור ושבת לגו כסילים" ופירש הרב אבן-עזרא, שלשה ראויים להכותם, ומי הם השלשה שצריכים להכותם? - שאל ר' נחמן - סוס המה המתנגדים

לתורת החסידות, חמור המה בעלי הנאה המתענגים מגשמיות העולם-הזה וכסילים המה המשכילים השרצים תולדותיו של אבי אבות הטומאה מנדלסון וכת דיליה.

שלשה אלה, הסוס, החמור והכסילים, חושבם כסדרם. מי שהוא סוס ואינו לומד חסידות, ובפרט מי שהוא מנגד לתורת החסידות הנהו כסוס. וטעם השם סוס הוא כי הסוס לא ראה מעולם את השמים, כי מעולם לא הגביה את ראשו לדעת שיש שמים, וכך הם האנשים שאינם חפצים לדעת שממעל לראשם יש שמים.

מסוסים האלה נעשים שתי הכתות, האחת בחינת חמורים, הממלאים תאות נפשם בתפנוקי עולם-הזה, תחלה בדברים המותרים שאדמו"ר כותב בקונטרס שגם דברים המותרים אם עושים אותם בתאוה הם רע גמור ומהיתר יוצאים אל האיסור, וכחא דהיתרא עדיף להו ופסקי הבדיעבד שבשלחן ערוך הם אצלם לכתחילה.

והכת השניה הם המשכילים הכופרים ימח שמם וזכרם לעולם ועד.

והכתוב מלמדנו איך עלינו להתנהג עם שלשה אלה, בכדי להחזירם למוטב. את הסוס צריכים להכות בשוט, עד כי ידע שהוא סוס, זוהי השיטה הראשונה. אמנם המלאך הקדוש חידש שאת הסוס צריכים להכות עד אשר יצא מ'סוסיותו'.

שתי דרכים הם שצריכים להתנהג עם המנגדים לתורת החסידות. האחת להראות להם אשר בלי לימוד החסידות הם נשארם סוסים (שלא יצאו עדיין מגשמיותם), והשניה, החדשה שלמד אדמו"ר מדברי קדשו של המלאך הקדוש לבעל העגלה, הוא שצריכים לבאר ולהסביר למנגדים עניני לימוד התורה ועבודת הבורא עד כי יצאו מבערותם.

ומתג לחמור, אלה שנמשכים אחרי תאוות לבם צריכים ללמדם לתת מתג ורסן לבלום את תאוותיהם ולהתנהג על-פי התורה בלי הוראת היתר וקולות.

שני סוגים אלה, המתנגדים ובעלי תאוה עדיין יש להם תקנה בשוט ובמתג, אבל הכסילים, המשכילים הארורים ימ"ש להם אין שום תקנה, וככלי חרס הבולע איסור שאין לו תקנה אלא שבירה, כן המה המשכילים הארורים אשר ארס הכפירה הרעיל אותם - אין להם שום תקנה ורק שבירתם והעברתם מן העולם זוהי תקנתם, וזהו ושבת הוא המקל מענף חזק לגו כסילים, להכותם ולהרחיקם מעל גבול ישראל.

הם נתנו בשיר קולם ואנכי - מספר שמעון - הנה דם עקבי ירתח ולבי יתפלץ לשמוע דברי ר' נחמן. רגע אמרתי לעמוד ולהגיח אתם קרב ולהמטיר עליהם במאמרים המנגדים לתורתם ואמרי הפלוסופים השמים לאל את כל דמיונותיהם באל השמים הבורא ומנהיג, כי עניי דעת המה ובטח לא ידעו להתוכח במועצות ודעת גם מהחקירה הדתית של המורה והכוזרי, אך כרגע נתחרטתי על זה בהעריכי את המקרה הכי יקר להכיר פנים את החבורה

הלזו שנואי נפשנו, ואתאמץ לשים יד לפה ולהטות אזני לשמוע כל הגה היוצא מפי הבורים הללו ולהביט בשבע עינים על ארחות חייהם ונימוסיהם.

כשגמרו לנגן המשיך ר' נחמן את דבריו. אנחנו מכים את הסוסים שבינינו בדרך הראשונה לאמר להם כי סוסים המה ואין לנו אותם כלי זיין הדרושים לדרך השניה, לפי שאין אנו עוסקים בלימוד ובעבודה שבלב באריכות התפלה כדבעי למהוי. אבל חסידי שקלוב העוסקים בלימוד תורת החסידות בשקידה ועוסקים בעבודה שבלב באריכות ובפרט ר' פנחס רייזעס שאדמו"ר משבחו כי הוא בור סוד שאינו מאבד טפה, ור' בנימין מקלצק שאדמו"ר משבחו כי הוא עמקן וחרף, הגה הם עבודתם היא בדרך השני', להוציא את הסוסים מסוסיותם.

ויבאר ר' נחמן בהסבר ארוך בטעמי ההשתלשלות ממתנגד לבעל הנאה, ויספר כמה מאורעות שונים ומהם בודאי כאלה אשר בשקר יסודם ואינם אלא פרי דמיון החסידים וכמה ספורים היו מגוחכים עד כי שתקנו כולנו וזיעה כסתה פנינו.

על הספורים האלה אמרו המספרים בעצמם שהם בבחינת כל ליצנותא אסורה לבר מליצנותא דעבודה זרה שמוותרת (הליצנות-אסורה, לבד מליצנות על עבודה זרה...), ושוב שתו לחיים ויתנו בשיר קולם, ואין לכחד כי ממגינותיהם לוקחות לב.

זכיה בגורל לראות פני רבינו הזקן

כשגמרו לנגן פנה ר' נחמן אל אחד המסובים ויאמר פרץ תן הכיפה שלך. ר' פרץ הרים את כובעו ויסיר את הכיפה מעל ראשו ויניחה על השלחה ופיה למעלה. ויוסף ר' נחמן ויפנה על אחד המסובים ויאמר בצלאל חיים אתה תכתוב את הרשימה ויפנה לאחד מן האברכים ויאמר לו, אליהו משה, הבא נייר, עט ודיו ויפנה לר' בצלאל חיים ויאמר הזהר בכתיבה תמה בלי מחשבות זרות, כי רשימה זו תובא אל הקדש פנימה, למקרא לקדש הקדשים אדוננו מורנו ורבנו.

כשהביא האברך אליהו משה נייר וכלי כתיבה, עמד ר' בצלאל חיים מן השלחן וילך אל הכיור ויטול ידיו - וישפשם וינגבם ויתקן את חגורו ואת כובעו וישב במקומו ואחרי הכנה כתב כשתי שורות. מה כתב לא ראיתי רק פניו היו רציניות במאד ואזל חיורא ואתא סומקא ומסתכל בפני ר' נחמן.

ר' נחמן הוציא מכיס בגדו תכריך בד ויוציא גליון כתוב ויקרא מתוכו שמות אנשים וסכומי כסף תרומתם שעליה יותר על אלף רובל במטבעות זהב. את המטבעות הניח בכיפה ור' בצלאל חיים כתב את שמות התורמים וככלות ר' נחמן את רשימתו, עשו עוד ארבעה או חמשה אנשים כמוהו, קוראים את רשימת התורמים וסכומי תרומותיהם ואת המטבעות

וכשגמרו את אוסף התרומה, הריקו הכיפה וישימו בשק בד וימסרו ליד אחד המסובים ר' שלמה אליעזר ויעשו קלפי מי יזכה בגורל להוביל את התרומה. והזוכים בגורל היו...

נותנים בכיפה, ור' בצלאל חיים כותב וכה מילא ארבעה או חמשה גליונות.

וכשגמרו לקרא את הרשימות, הוציא ר' נחמן מטבע זהב ויתנה אל הכיפה ור' בצלאל חיים כתב את שמו ואחריו עשו כמוהו שאר המסובים. רובם לא פתחו משלש מטבעות והיו גם כאלה שנתנו חמש או תשע מטבעות של זהב, ואחד הפליאני ביותר כי בהגיע תורו הוציא עטיפת בד ויוציא הרבה מטבעות זהב וימסור על יד ר' נחמן אשר מנה אותם פעם ושתים ויאמר לר' בצלאל חיים: חיים זונדל בן ביילא ב"ר יוחנן זאב - ע"ב מטבעות רענדליך זהב. הסתכלתי בר' חיים זונדל המעוטף בגדים פשוטים אשר שיבה נזרקה בהם, נעליו מטולאים ועני כזה יתרום סכום גדול כזה...

וכשגמרו את אוסף התרומה, הריקו הכיפה וישימו בשק בד וימסרו ליד אחד המסובים ר' שלמה אליעזר ויעשו קלפי מי יזכה בגורל להוביל את התרומה. והזוכים בגורל היו ר' חיים זונדל ואחד הזקנים ר' נחום משה.

שמעון הכופר בליאזני

כשבאתי לליאזנא היה היום השני לשבוע, כשעתיים אחרי חצות היום. נכנסתי לבית הכנסת שבחצר הנשיא והנה מצאתי בחדר השני אנשים מעוטפים עדיין טלית ותפילין ומתפללים בקול שיר זמרה, זה אומר פסוקי דזמרה וזה אומר ברכות ק"ש וכולם מזמרים בנעימה ומכים באצבע צרדה. כשלוש שעות ארך עד שגמרו את תפלתם.

וכשגמרו להתפלל אחדים מהן אמרו מזמורי תהלים ואחדים למדו משנה וגמרא ואחדים חזרו פרקי נביאים וכתובים בעל פה וכשגמרו אחדים הלכו להם ואחדים נשאר ונטלו ידיהם ויאכלו פת שחורה במלח וישתו מים ויברכו ברכת המזון וישכבו על הספסלים לישון שינת הצהרים.

בחדר השני - שלשה חדרים לבית הכנסת הגדול שבחצר הנשיא - מצאתי קבוצת אנשים אברכים יושבים ועוסקים בלימוד גמרא לעיונא ומהרי"ל אחי הנשיא יושב בראש השלחן מבאר ומסביר להם הסוגיא וביאורה בבקיאות נפלאה בגמרא, רמב"ם ורשב"א והרבה מספרי האחרונים. בקבוצה ההיא היו כשלושים אברכים.

בחדר השלישי ישבה קבוצת אברכים, - עשרים ושלושה איש ולמדו אותם הקונטרסים שראיתי לומדים בבתי הכנסיות שבויתבסק, בשעה שנכנסתי לשם, ישב בראש השלחן אברך בעל פנים מאירות ורציניות ביותר וכל היושבים והעומדים שמעו לדבריו בהקשבה מיוחדת.

תוכן דבריו היה על הנושא שלמדו בפרק השמיני מספר הנשיא, המדבר על אודות מי שאכל מאכל איסור בלא הודע לשם שמים - לעבוד את ה' בכח האכילה ההיא בתורה ובתפלה, שאין החיות מהמאכל מתלבש באותיות התורה והתפלה והיצר-הרע המתאוה לדברים האסורים הוא שד משדן נוכראין. (=שגם מי שאכל איסור בטעות, ואפילו... לשם-שמים! בכל זאת אין המאכל מתקדש!)

ובביאור ארוך הסביר האברך את ההבדל בין הטומאה הבאה מעבירות דהוללות וליצנות גסות הרוח ודברים בטלים המטמאים את הלב ובין הטומאה דעבירת לימוד חכמות אומות העולם (כ'לימודי-החול' למיניהם) שמטמאות את המוח... ובהמשך דבריו הוא ממליץ על הרמב"ם והרמב"ן שעסקו בהם, ושידעו להשתמש בהם לעבודת הבורא.

החסידים אוהבי נגינה הם ומנגנים. . ניגוני תפלה וניגוני לימוד, ניגוני סעודה וניגוני התועדות, ועל הרוב הניגונים מתאימים לאותם העניינים, ועושים רושם על השומע

לא אכחד אשר דבריו היו בהם כדי לפעול על השומעים, כי על הרוב היו הביאורים וההסברים ברוח הניגוני. אחר-כך נודעתי שהאברך הוא בנו הבכור של הנשיא שיש לו שיעור קבוע ללימוד פעמיים בשבוע עם שתי כתות ובכל כחה כעשרים וחמשה איש.

קונטרסי ה"תניא" הראשונים

ביום ההוא קניתי שלשה קונטרסים הראשונים מתחיל מפרק הראשון ומסתיים דף י"ב תחלת פרק העשירי, ובמשך כשלשה ימים עברתי עליהם בעיון רב לפי השגתי. גם אחדים מהזקנים היו לי לעזרה להבינני ואף כי נושא הענינים היו ממני והלאה ועל כמה מהענינים בתוארי הספירות העליונות והיחודים הנעשים על ידי תורה ותפלה, עונשי הגהינום של אש ושל שלג, שחקתי בקרבי. אבל הדמיון העשיר, השפה הברורה והסגנון המגוהץ לפי חוקי הלשון בקיצור נמרץ עשו עלי רושם עז.

במשך כשלשה ימים עלה בידי להכיר גם את שאר בני הנשיא בישיבת בית המדרש ולמדו איש איש לעצמו ובמקרים בודדים היה מי מהזקנים או מהאברכים נגש אליהם למקום מושבם.

האמצעי מוהרר"א - ר' חיים אברהם - אוהב כנראה את הבדידות, ובשעת לימודו היה מתעמק יותר במחשבה מאשר מדבר בפיו. אולם אחיו הקטן מוהר"מ - ר' משה - צעיר כבן ארבע עשרה או חמש עשרה, עלם עליו, יפה עינים ופניו מפיקות חכמה והכרת עצמו, אוהב לדבר ולהתוכח, ואומרים עליו שהוא כבר בקי בכולא תלמודא ומצוין בחכמת המחקר וכבר יודע את ה'מורה' (ה'מורה נבוכים' להרמב"ם), ה'כוזרי' ו'עקרים' בעל-פה, כי תפסן וזכרן הוא מאין כמוהו. וכששאלתיו אם למד חכמת הדקדוק - השיבני הלא מקצוע בתורה היא ואיך אפשר שלא ללמודה שאז אינם יודעים פירוש תיבות התנ"ך ואי אפשר לכוון בתפלה.

נימוסים שונים ותוארים מיוחדים יש להם לחסידים, כל הבא להתקבל לראיון אצל הרבי שלהם צריך הכנה לא פחות משלושה ימים ויש שמכינים עצמם כשבוע ויותר.

ההכנה היא בעיקרה חשבון הנפש ובטהרת המחשבה, וביום כניסתם לראיון הנה איזה שעות מתקבצים יחד באחד מחדרי בית הכנסת ועוסקים בתורה והעיקר בסדר תקון חצות במרירות גדולה ומתפללים בכוונה ואומרים מזמורי תהלים בבכיה ובאנחות היוצאות מעמקי הלב.

נימוס מיוחד יש להם לחסידים שבצאת מי שזכה להתקבל לראיון, הנקרא אצלם "יחידות" - יוצאים במחול הנקרא אצלם "מחול היחידות" או "מחול הטהרה", ויש להם ניגון מיוחד למחול זה. בעלי היחידות יוצאים במחול והשאר מנגנים ומכים כף אל כף.

ניגוני חסידים

החסידים אוהבי נגינה הם ומנגנים ניגונים מיוחדים למקרים שונים. ניגוני תפלה וניגוני לימוד, ניגוני סעודה וניגוני התועדות, ועל הרוב הניגונים מתאימים לאותם הענינים, ועושים רושם על השומע וביחוד שלשה ניגונים שעשו עלי רושם אדיר והם "שיר ההתועדות" הנקרא בלשונם הניגון דאהבת אחים, "שיר ההתבוננות" ונקרא ניגון התשובה ו"שיר היחידות" ונקרא ניגון המקדש.

את הניגון דאהבת אחים שמעתי ראשונה בעיר ויטבסק, והוא כולל חמש 'בבות', כולן כאלו מחבקות, מנשקות ומלטפות בניעומו עליו ועליצות נפש, מבכא לבכא מתרוממת הגילה ואתה יחד הרגש הנפש.

"ניגון התשובה" הוא בן שלש בבות. בבא ראשונה היא קול מעורר הפשטת הגשם והתרכזות המחשבה. בבא שני'ה, קול מעורר במוסר כליות בהתמרמרות עצומה ובכא שלישי'ת, קול מעורר חרטה, תחנוני-רחמים געגועי-ניחום וקירוב בבקשה לבבית.

"ניגון היחידות" הוא בן חמש בבות. שתי הבבות הראשונות בקול מתון ממושך, מעוררות התבוננות והתעמקות ובכא שלישי'ת ורביעי'ת מביעות תודה ותקוה בקול רך ובטוח והבכא החמישי'ת מבעת אומץ הרוח בקול עליו ומתרגש, המעורר תנועת רגל והגבהת הידים לפי דפיקת הרגלים כפי תנועת הניגון.

נוהגים הם החסידים להיות נעורים שני לילות בשבוע, אור ליום הששי ומוצאי שבת קדש ועוסקים בתורה, על הרוב עד חצות עוסקים בגמרא ופוסקים ולפעמים עוסקים בהתועדות ריעים, מברכים איש את רעהו בברכת לחיים על כוס יי"ש וקינח במזונות או גבינה ואבטיח, ולאחר שמסדרים תקון חצות, עד זמן התפלה עוסקים בלימוד תורתם בחסידות.

ה"צמח צדק" כילד חוזר על סוגיות לימוד

כשנכנסתי ביום החמישי בשעה השישית אחרי הצהרים לבית הכנסת שבחצר הנשיא, מצאתי קבוצת אנשים עומדים בעיגול וקול ילד צלול בהתרגשות כמנצח בלימוד.

ואט אזני גם אני ואשמע קול ילד מסביר כמה מרובע יתר על העיגול רביע, התוס' מודה לרש"י בין בהיקף ובין בקרקע אבל דכל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשא באלכסונוא התוס' חולק על רש"י שמפרש בסוגיא דסוכה עגולה בפרק ראשון דסוכה, שאומר שם אתה מוצא לכל אמה שבריבוע תוס' שני חומשים ואומר שם וכאן שאין החשבון מכוון.

אמנם כ"ק אאזמור"ר - ממשיך הילד - בלמדו עמי הציל את רש"י מהתנפלות התוס' עליו ואומר כי התוס' העמידו דבריהם על חקי המדידה אשר על-פי חכמת החשבון כדמוכח בצירור ורש"י העמיד דבריו על כך ששערו חכמים ע"פ מצות דלא תסור.

וכשגמר את פלפולו ראיתי ילד קטן בגובה ממוצעת לפי ערך שנותיו והוא רמ"מ, נכד הנשיא שאחד האברכים הבטיחו ללכת עמו לטייל בשדה, כי אוהב הוא את השדה וביחוד שדות האחוזה הסמוכה לעיר אשר שם נולד זקנו הנשיא. האברך התנה עמו שמתחלה יחזור ברבים אותה הסוגיא האחרונה שלמד בשבוע זה וחזר הסוגיא דמדידת תחומי ערים בעירובין בפרק 'כיצד מעברין'.

היכלו של רבינו הזקן

ההיכל, כן קוראים החסידים את דירתו של הרבי, עומד בחצר גדול ורחב ידיים, גן עם שורות אילנות וגן של ירק ובנינים שונים בחצר.

ההיכל הוא בית באורך כעשרים וחמש אמות ורוחב כשתים-עשרה אמה ועל גבו עלי-ה-כעשרים אמה ורחבה כרוחב הבית. הבית חלוק לשתי דירות בהפסקת חדר הכניסה. הדירה מימין היא מעונו הפרטי של הנשיא, ומשמאל הוא בית הכנסת הקטן והחסידים קוראים לו "גן עדן התחנות", שם מחכים האנשים שצריכים להכנס ליחידות. בעליה שני חדרים בהפסקת חדר המבוא, האחד הוא חדר ההתבודדות של הנשיא והשני חדר קבלת האנשים ליחידות, והחסידים קוראים לו "גן עדן העליון".

במשך ימי השבוע לא עלתה בידי לראות את הנשיא וכפי שנודע לי אפשר לראותו רק בשעת 'קריאת-התורה', על הרוב הוא בעצמו קורא בתורה, ובשעה שאומר תורה ב"גן עדן התחנות", ובערב שבת כשהולך לבית הטבילה.

חכיתי לערב שבת, אבל כשעמדתי משנתי ביום הששי בבוקר, אחזתי חולי הקדחת והייתי מוטל במטה שלשה ימים ושלושה לילות, והודות לעמלו של בעל האכסניה שהשקני

כשנכנסתי לחדר הרבי, נפל עלי מורא ופחד ממחזה פני האיש, מבטו החזק והחודר וקולו האדיר והממושך בשאלה מה חפצך? - אך כרגע התאמצתי ונרגעתי ואמרת...

סמי מרפא שונים וישפשף את בשרי בחומץ ויכסני בבגדים ובשמיכות כדי להזיע, עמדתי ביום הרביעי לחליי - ביום השני לשבוע - ממתתי ולא יכולתי לעמוד על רגלי מפני החולשה, וביום הרביעי הגיע תור הראיון שלי להתקבל מאת הרבי ב"גן עדן העליון".

היכל הדקדוק והיכל מגלי פנים בתורה שלא כהלכה

כשנכנסתי לחדר הרבי, נפל עלי מורא ופחד ממחזה פני האיש, מבטו החזק והחודר וקולו האדיר והממושך בשאלה מה חפצך? - אך כרגע התאמצתי ונרגעתי ואמרת: מלמד דרדקי הנני בעירי והנני לומד עם תלמידי על-פי כללי וחוקי הדקדוק וחברי המלמדים מנגדים לי ודוברים עלי סרה על אשר הנני לומד עם התלמידים גם תורת הלשון, וכהבאתי ראייה מסידור התפלה בנוסח החדש של כ"ק אדמו"ר, שהוא מדויק על-פי כללי הדקדוק, לא ענו מאומה, והייתי מבקש לטובת הרבים לתת על-ידי מכתב מליצה להיות לי לעדה כי טוב הדבר ללמוד על-פי כללי הדקדוק ולהרגיל את הילדים בקריאה נכונה ואשר ילמדו תנ"ך.

הנשיא נשען על זרועותיו כחמשה רגעים ואחר-כך הגביה את ראשו ויפקח את עיניו ויאמר: כן הדבר אשר אמירת פיוטי התפלה והמזמורים ובפרט קריאת-שמע ושמונה-עשרה צריכה להיות בזהירות גדולה על-פי חוקי הדקדוק אבל בהנוגע ללימוד חכמת הדקדוק ותורת הלשון צריכים זהירות גדולה, במתיבתא דרקייע ישנם היכלות מיוחדים לכל לימוד ולימוד, ובין שני ההיכלות, היכל חכמת הדקדוק והיכל תורת הלשון ישנו היכל של 'מגלי פנים בתורה שלא כהלכה'. באותו הלימוד שהאדם עוסק ביום, הנה בעלות נשמתו בלילה לשאוב לה חיים מלמעלה - הנשמה עולה להיכל שהוא בלילה ולפעמים מזדמן שהיא תועה ותמורת היכל חכמת הדקדוק או היכל תורת הלשון היא נכנסת להיכל 'מגלי פנים בתורה שלא כהלכה' ולכן צריכים להזהר בלימוד חכמת הדקדוק ותורת הלשון.

גהינום פתוחה לו מתחתיו

כשגמר לדבר שוב נשען על זרועותיו ככתחלה. אחר-כך הגביה ראשו ויפקח את עיניו וישאלני, איך אני מפרש לתלמידי את הפסוק ויחרד יצחק חרדה גדולה עד מאד. הנני מפרש - עניתי - את הכתוב כפירוש הראשון שברש"י שהוא לשון תימה.

ומדוע - שאלני - אינך מפרש לתלמידיך כפירוש רש"י בשם המדרש שגיהנם פתוחה לו מתחתיו?

דעתי - השבתי - שאין להלאות את מוחות התינוקות הרופפים בדברי אגדה בכלל ומה גם בדברים המפחידים כמו גיהנם והדומה ועוד יותר במה שלא יוכל התינוק גם

לשער ויקשה לו איך אפשר שהגיהנם הגדול והרחב אשר אש מתלקחת בו עברה בו תמיד זה יותר מחמשת אלפים חמש מאות חמשים וחמש שנה, יכנס בחדרו של יצחק, ועשו עם אביו ישארו בחיים אף גם בבגדיהם אל יחרף האש.

ומנין לו להמדרש - שאלני עוד - שראה גיהנם פתוחה לו מתחתיו?

שתקתי ולא עניתי מאומה, כי כמובן לא יכולתי להשיב, האם הוא מאמר ראשון במאמרי ופתגמי הבאי של המדרש והתלמוד.

כשראה שהנני שותק, אמר: בשעה שנכנס עשיו ליצחק ויצחק שאלוהו מי אתה ועשיו ענה לאביו אני בנך בכורך עשיו, והוא שקר, כי הלא כבר מכר את הבכורה ליעקב במכירה גמורה כדין בכל תוקף ועוז, ויצחק ידע מזה - ויחרד יצחק חרדה גדולה על השקר אשר שיקר עשיו ויבטל את דיני התורה, ומזה חרד חרדה גדולה, ומכיון שהוא שקרן הרי גיהנם פתוחה לו מתחתיו.

וכשכלה לדבר, שוב נשען על זרועותיו כבתחלה, אחר-כך הגביה את ראשו ויפקח את עיניו ויקח נר אחד משני הנרות שעמדו על השלחן - כי כן דרכו בשעה שהוא מקבל אנשים הנה אפילו ביום, דולקים שני נרות וספר 'חומש' ו'זהר' מונחים על השלחן - ויגביה את הנר ויסתכל בי ויאמר:

כשאדם הוא וילנאי ואומר שהוא מזאמוט, כשהוא מעביר בנים למולך ההשכלה והוא אומר שהוא מלמד - הרי גיהנם פתוחה מתחתיו, כמה נפשות אבדת והנך עומד במרדך, כן הדבר נתפסת למינות ו'כל באיה לא ישובן'.

מחול ה"יחידות"

מהרתי לעזוב את חדרו "גן עדן העליון" ואמהר ללכת אל האכסניה ולעזוב את העיר כי ראיתי אשר נפלתי בפח ויראתי שלא יעשו לי כמו שעשו לכמה משלוחינו שהמתיחום על השלחן והורידו את המכנסים וילקום כמלמד המלקה את תלמידיו.

אמנם מכיון שעברתי את בית הכנסת הקטן "גן עדן התחתון" בלשונם, הנה כחמשה-ששה אברכים עטרוני ויסחבוני אל בית הכנסת שבחצר לצאת ב'מחול בעלי היחידות'. למותר להגיד את פחדי ורגשותי וגם הייתי עדיין חלוש ממחלת הקדחת ופעמים ושלוש חפצתי לעזוב את העיגול אבל שכני אחזו בי בחזקה ואחד מהם בערפי מתוך אהבה לפי תנועת הניגון.

וכשנגמר המחול הנה כוחל על ארבע הלכתי לאכסניא שלי ובחיל ורעדה חכיתי עד שיאיר השחר והנחתי כמה מטבעות על השלחן בשביל בעל האכסניא - את החשבון כבר

פרעתי מכבר - ואקח את חפצי ואלך לכפר הסמוך כפרסא ואשכור עגלה וברכתי את המקרה על אשר נמלטתי שלם בכל אברי.

נתגלה קלונו של שמעון הכופר

כששה שבועות עשיתי במסעי בפלכי מוהילוב, מינסק וצ'רניגוב ומהרתי לנסוע ללבוב שם נזדמנתי עם חברינו ומסרתי להם הרצאה מפורטת אשר עדת החסידים לבד זאת שכבר עומדים על רגלי ברזל, הולכים הם וכובשים את העיירות בטכסיס מחוכם ובתכנית מסודרת והמון היהודים נוהר אחריהם עדרים עדרים.

חברינו החליטו שתחלת הכל צריכים לחדש את החרם ביתר מאשר בתחלה, והעיקר להטיל את חומר החרם על המשתתף עמהם והמתקרב אליהם. חברינו החליטו שתחלת הכל צריכים לחדש את החרם ביתר מאשר בתחלה, והעיקר להטיל את חומר החרם על המשתתף עמהם והמתקרב אליהם, ולשלוח אנשים לעיר המלוכה להבאיש ריחם בעיני הממשלה ולהלשין את נשיאם שהוא מאסף ממוון רב ושולח חוץ למדינה למדינת ישמעאל, וכשיאסוף סכום גדול יצא למלוך על היהודים כמו שעשו חברי שבתי צבי וחברי פרנק...

וידועים הם חברינו אשר כבר יש לו לנשיאם אנשים בעלי השפעה בחוגי הממשלה וביותר בין חוגי הנסיכים והאצילים אבל בכל-זאת מקוים הם שיצליחו על-ידי כמה מהמורים הפדגוגים הצרפתים הנמצאים בבתי הנסיכים האצילים ופקידי שרי הממשלה.

בצאלא ברוך אמר לרבי ברוך מרדכי שכפי שהבין הביא שמעון את טופס החרם ואינה דרושה רק חתימת הגר"א ובודאי שמר פעסעלעס יסדר הדבר עם ועד הלוחמים.

במוצאי 'שבת קודש שובה', קראו רבי ברוך מרדכי ורבי משה מייזל אסיפה מיחידי סגולה של עדת החסידים העומדים בראש ההגנה ממלחמת המתנגדים ויודיעו להם את כל ענינו של שמעון הכופר, ויחליטו שבחול המועד סכות יקרא ועד הקהלה אסיפה רבתי ושם יודיעו ויפרסמו דבר הכתבים ויקרעו את מסוה הצביעות מעל פני שמעון המעביר את ילדי ישראל למולך ההשכלה.

ביום החמישי מחרת יום הכפורים שנת תקנ"ז, התפשטה ככרק השמועה בכל העיר שהגר"א הכריז חרם חמור על החסידים ונשיאם בראש ואשר על-פי חרם זה הטיל הגאון עליהם ולא יחנם, ואת אשר יהיה לו מגע ומשא עמהם ימתח על העמוד.

החרם הסעיר לא רק את חסידי וילנא בלבד אלא גם את המתונים שבמתנגדים ובו ביום נתפשטה השמועה שהחרם הוכרז שלא בידיעת הגר"א כי כבר הוא זקן בן שבעים ושבע וחצי שנה ומתענית יום הכפורים תש כחו ביותר, רק ועד הלוחמים נגד החסידים ובראשם

שמעון נבהל על השמועה ובעודנו פונה כה וכה בעינים תוהות, הנה שנים משומרי הקהלה ואחדים מפרחי החסידים סבבוהו - שלא יתחמק מידם - שלא ירגמוהו הקהל

מר פעסעלעס ושמעון המדקדק הם שעשו זאת ומטעם זה הוכרז החרם בהשכמה ורק במעמד יחידי סגולה.

ביום הששי - למחרת הכרזת החרם - ביום י"ב לחדש תשרי תקנ"ז - הוציא ה'פרנס חודש', הוא החסיד ר' מאיר רפאל'ס, כרוז גלוי לכל היהודים יושבי וילנא ופרוריה:

(א) כרוז החרם על החסידים לא התאשר מהבית-דין-צדק הממאן לאשרו כי לא נתברר אשר מפי הגאון החסיד יצא.

(ב) ביום הרביעי בראשון לחול המועד סכות תהא אסיפה פומבית ומטעם הקהלה הוטל על כל האנשים, נשים וילדים מבר מצוה ומעלה לבוא אל האסיפה.

ביום שהוכרז החרם על החסידים, בו ביום ערכו חסידי וילנא מכתב חוזר גלוי מאת פרנסי הקהלה - גם מאחדים מהמתנגדים - בנושא האמור לעיל בכרוז הקהלה סעיף א' וישלחו צירים מיוחדים לקהלות בריסק, שקלוב ומינסק ויבקשו לפרסם ברבים.

ואל עדת החסידים במינסק, שקלוב, שווינציאן, ויטבסק ומהילוב כתבו כי זה עתה נודע על-פי כתבים ומכתבים ואגרות חתומים בידי האיש וחבריו שאודותו מודיעים המה בכרוז, זה האיש שמעון, אשר דבר אתו הגאון החסיד טובות ואשר גדלוהו לשומו בתור מורה המורים בישיבות וחדרים בעיר וילנא, להיותו מופלג בחכמת הדקדוק ובעל הגיון בלימוד התנ"ך, הוא אפיקורס גמור ושליח המשכילים לצוד נפשות להדיחם מלימוד התורה ולהסיתם ללימוד המשכילים בגליציה ואשכנז והרבה מהם כבר יצאו לתרבות רעה.

ביום הרביעי, ראשון לחול-המועד סכות, באסיפה רבתי שהוכרזה מטעם הקהלה ובמעמד הבית-דין-צדק ואלופי הקהלה ונכבדי העדה, עמדו שני אנשים בעלי צורה והכריזו מעידים הם על האיש הנקרא כפי-כל ר' שמעון המדקדק שהוא שליח המשכילים להדיח את תלמידי הישיבות מלימוד ומסית אותם ללכת ללמוד בבתי הספר של המשכילים בגליציה ובאשכנז, ויש אצלם רשימת התלמידים שהסית במשך ארבעת השנים תקנ"ב-תקנ"ו והסכומים שהוציא עליהם ואשר מוכנים הם להשבע בשבועה חמורה שכנים דבריהם וכל מה שאמרו כתוב בכתב-ידו של שמעון המסית והמדיח ובכתב-יד חבריו, ודורשים הם להשביע את מר פעסעלעס בשבועה חמורה שיספר מהידוע לו ממעשה-התועבות של 'שמעון-הפוקר'.

שמעון נבהל על השמועה ובעודנו פונה כה וכה בעינים תוהות, הנה שנים משומרי הקהלה ואחדים מפרחי החסידים סבבוהו - שלא יתחמק מידם - שלא ירגמוהו הקהל, כי הסער בין הנאספים הלך וגדל ורבים מהורי התלמידים אשר כל הזמן מעת צאת בניהם להישיבות - כפי שאמר להם שמעון המסית - לא שמעו מהם מאומה והתנחמו בידיעות מהצלחת בניהם בלימוד שמסר להם שמעון וקוו לראותם מעוטרים בכתר תעודות מורנו

וסמיכות חכמים וכששמעו שבניהם נפלו בפח המשכילים - שהיו לזרה לכלל ישראל - תלשו את שערות ראשם והנשים - אמות התלמידים - קוננו על שברם והאסיפה נהפכה ליללת בית הקברות.

הרעש מהמאורע עם שמעון המסית והכופר השכיח את דברי החרם, ובמשך כשלושה שבועות עסק הבית-דין-צדק בקריאת המכתבים, הרשימות והאיגרות שנלקחו ממעונו של שמעון וכל משך הזמן היה שמעון אסור בכלא הקהלה בשמירה מעולה, ולא הועילה לו השתדלותו של האדון פעסעלעס ובאמצע מרחשון נחרץ משפטו לשלחו עם בני ביתו מהעיר בתהלוכה של בוז - כנהוג בעת ההיא - אחרי עמדו שלשה ימים שלש שעות ביום ב"קונע" וכל הקהל העובר על ידו ירקו בפניו.

וביום החמישי בעשרים ושלשה לחדש מרחשון נתקיים פסק הדין, הלויית שמעון הכופר ובני-ביתו מהעיר בתהלוכה של בוז.

צערן של הגאון רבי חיים מוואלוז'ין

תעתועי שמעון העליכו את מכבדיו בעדת המתנגדים בכלל ואת הגאון ר' אברהם בן הגר"א בפרט והניחו כתם שחור על העסקן החרוץ הגביר ר' יוסף פעסעלעס בתור חבר משכילי ברלין אשר היו לשמצה בקהל עדת ישראל.

מצב בריאותו של הגר"א הורע מיום ובימי החג - תקנ"ז - לא היה יכול לשבת בסוכה. תלמידיו המובהקים ובראשם הגאון האדיר רבי חיים מוואלוז'ין עשו משמרת מיוחדת לשמש את הגאון אשר אחרי החג היה רוב הזמן מוטל במיטה ועם זאת היה רוב היום עטוף בטלית ותפילין, עיניו כהו מראות ומצד גודל חלישותו לא האמין לעצמו שהוא מתפלל התפלול כסדרן הנכון והיה מתחנן שיתפללו אתו מלה במלה.

מבלי התחשב עם חולשתו הגדולה, לא פסק פומיה מגירסא בכל השיעורים הקבועים שלו בנגלה ובנסתר בעל-פה, ותלמידיו הגאונים החזיקו במשמרת הקדש איש איש במועדו כפי שעלה בגורלו.

כשנודע מצבו של הגר"א בחלישות בריאותו נכנס הבית-דין-צדק ופרנסי הקהלה לטכס עצה ויחליטו להכריז לקבוע בכל בתי הכנסיות שבוילנא והגליל אמירת תהלים בציבור להתפלל שישלח השי"ת רפואה להגאון ויאדיר ימיו ושנותיו.

גם בבתי הכנסיות של חסידי חב"ד בוילנא והגליל קבעו אמירת תהלים ברבים בתפלה ובתחנונים לשלום הגר"א, מה שלא מצא חן בעיני האדוקים בין המתנגדים ובראשם ועד הלוחם עם החסידים.

באחד הימים נזדמן לגאון רבי חיים מוואלוז'ין להשתתף בסעודת מצוה של אחד

מתלמידי ר' שלמה דובנא ודרשתו של אבי הבעל-שמחה נחשבה בעיני רבי חיים כנטיה למינות.

בעת ההיא היה ר' שלמה דובנא זקן אשר פג טעמו ובדרשותיו היה מבאר מאמרי חז"ל על-פי יסודות המחקר ובהם היו זרעוני כלאים אשר קבל מחבורת המשכילים כשישב בבית מנדלסון, ולהיות שרבי חיים ואחיו רבי שלמה זלמן היו מאלה שהסכימו על ביאורו של ר' שלמה דובנא והפליגו בשבחו - היה רבי חיים בצער גדול מזה.

יוסף פעסעלעס וחבריו המשכילים

בתחלת חדש טבת תקנ"ז נתקבל הספר 'לקוטי אמרים' (ספר עיקרי חסידות חב"ד) - שהדפסתו נגמרה ביום כ' כסלו תקנ"ז - לווילנא, ותהיה שמחה גדולה לחסידי חב"ד בוילנא וקבעו יום משתה ושמחה, ונודמן שבלילה הוא התעלף הגר"א פעמיים לגודל חולשתו.

משנודע למחרת דבר התעלפותו של הגר"א, הוציא הועד הלוחם נגד החסידים דיבה עליהם שהם עשו סעודת הודאה לרגל חולשתו של הגר"א וביותר הרעיש הגביר יוסף פעסעלעס את העיר וקנה ספרי ליקוטי אמרים ובצירוף חברי הועד הלוחם הכריזו בשם הגאון לשרוף את הספר בחצר בית הכנסת.

עדת חסידי וילנא מבלי התחשב בכאבם הגדול ביותר לראות את ספר הקדש נרמס ונשרף, התאמצו להיות מתונים כי תקפה עליהם פקודת מנהלי החסידים וחברי הקהלה החסידיים להבליג על מעשה נבלה זה, והבלגתם זו מצאה חן בעיני הרבה מעדת המתנגדים וביחוד בעיני הגאון רבי חיים מוואלוז'ין.

שמעון הזאמוטי וחבריו המשכילים לא נחו ולא שקטו ובמשך שנה תמימה התנכלו איך ללחום במלחמת תנופה בעדת החסידים, ויחליטו שמשכילי ברלין וקניגסברג יתארו במאמרים ארוכים בלשון אשכנז וצרפת את שיטת החסידים ואת הנהגתם המוזרה ועוררו את המלמדים באשכנז ובצרפת שהם ישפיעו על חוגי שרי הממשלה ברוסיה לבער את כת החסידים מקרב היהודים.

...

חסידי חב"ד בפטרבורג, שמכריהם הנסיכים והשרים הגבוהים שינו את טעמם ביחס של חשד עליהם ומשאלות שונות אשר שאלום בעניני הכתות והמפלגות בין היהודים, הבינו כי יד נסתרה פועלת לרעת החסידים, אבל מי הוא ומה מעשהו לא ידעו וכה עבר עליהם כשנה.

ביום הראשון בשני לחול-המועד סכות שנת תקנ"ח ישבה לה קבוצת חסידים בסוכת

החסיד הפרנס ר' מאיר רפאל'ס ושמחו בשמחת בית השואבה, ולהיות שמצב הגר"א היה מסוכן, ברכוהו בכרכת מי שברך ברבים, בינתיים התפרצו אחדים מחברי ועד הלוחם עם החסידים בצעקה שמורנו הגר"א גוסס ואתם שמחים על זה - ח"ו - ויעשו שערוריה גדולה ובעת הלוייה הפיצו חברי הועד הלוחם נגד החסידים שמועות מבהילות וישבעו שבועת נקם, וכשנה עבדו בזה עד אשר הפיקו זממם והגביר יוסף פעסעלעס וחביריו המשכילים שמחו במאד.

(“ספר התולדות” דכ”ק אדה”ז נ”ע ח”ב, ע’ 546 ואילך)

נוהגים הם החסידים להיות נעורים שני לילות בשבוע, אור ליום הששי ומוצאי שבת קדש ועוסקים בתורה, על הרוב עד חצות עוסקים בגמרא ופוסקים ולפעמים עוסקים בהתועדות ריעים, מברכים איש את רעהו בברכת לחיים על כוס יי"ש וקינוח במזונות או גבינה ואבטיח, ולאחר שמסדרים תקון חצות, עד זמן התפלה עוסקים בלימוד תורתם בחסידות.

(מרשימת שמעון הכופר)

לזכות

כ"ק אדמו"ר שליט"א

מלך המשיח

מהרה יגלה ויגאלנו אכי"ר

לזכות

החתן הרה"ת איתן

והכלה מרת מרים חנה שיחיו

גוריון

לרגל נישואיהם בשעטומ"צ -

ב' שבט ה'תשע"ב

יה"ר שיהא הבנין בנין עדי עד

על יסודי התורה והמצוה כפי

שהם מוארים במאור בתורה

זוהי תורת החסידות, בחיים

מאושרים בכל!